

Олена ЄФІМЕНКО,
вчитель початкових класів, психолог
Маріупольської загальноосвітньої приватної школи
"Лінгва – XXI століття"

Екологічний підхід до організації освітнього простору в початковій школі

Початкова ланка освіти закладає основи для подальшого навчання – дає знання, розвиває уміння, формує компетентності. Але вкрай важливо, щоб початкова школа стала для дитини осередком радості пізнання. Задовольнити потребу в пізнавальній активності можна лише в сприятливому екологічному середовищі. Ним має стати освітній простір, який являє собою сукупність штучного, соціального та природного середовищ [3]. Цей простір повинен бути дитиноцентрованим, тобто таким, що сприяє всебічному розвитку дітей [2]. Його взаємопов'язані складові – зовнішнє та внутрішнє середовища [3]. Зовнішнє освітнє середовище дає змогу дитині задовольняти сенсорні, інтелектуальні потреби, розвиває емоційний інтелект, впливаючи на особистісне внутрішнє середовище. В свою чергу, особистісне середовище дитини впливає на зовнішнє, сприяє його трансформації, розвитку.

Важливим елементом освітнього простору є особистісні межі. В молодшому шкільному віці у дітей продовжує формуватися особистісний соціальний простір на фоні фізичного [7]. Межі фізичного тіла не збігаються з психологічними межами. Потрібно в цей період підтримати розвиток у дитини відчуття особистісного простору та позитивного самосприйняття, що покращує її адаптивні можливості.

Фізичний комфорт учнів залежить від навколишнього середовища. Саме тому під час формування штучного освітнього простору слід врахувати форму приміщення, кольорову гаму, освітлення. Меблі повинні мати ергономічні характеристики. Навчальне середовище з функціональними зонами має створювати сприятливі умови для навчання, бути здоров'язбережувальним [5], [9].

У *робочій зоні* розміщуються парти. Краще, якщо вони одномісні. Це надає можливість дитині краще відчувати свій особистий простір. Учень за вибором може формувати соціальні зв'язки (працювати самостійно, ініціювати створення групи, прийняти пропозицію працювати в групі тощо), зберігаючи свої особистісні межі. Парти можуть стояти традиційно рядами або бути розміщені нестандартно (коло, квадрат тощо). Це залежить від теми, мети уроку. Варіативність робочої зони допомагає уникнути ригідності (негнучкості) навчального процесу, дає можливість творчо використовувати освітній простір.

Зона відпочинку – важливий елемент екологічного освітнього простору. В ній може бути килим, крісла-мішки, невеликі столи тощо. У цій зоні можна не лише відпочивати, а й працювати, наприклад, на уроках літературного

читання, природознавства. Такий різновид навчання є екологічним методом, що сприяє покращенню фізичного, психологічного стану дітей. У цій частині класу можуть індивідуально працювати діти, яким складно на певному етапі уроку співпрацювати в групі, в колективі. Таким чином, штучне та соціальне середовища сприяють особистісному розвитку школярів.

Особливу увагу слід звернути на якість складових екологічного середовища, які впливають на роботу сенсорних систем [5].

Доцільно виділити в кабінеті *місце, яке сприятиме роботі зорової сенсорної системи*. На цій площині можна розміщувати навчальні матеріали, акцентуючи увагу на певному кольорі. Домінуючі кольори варто змінювати залежно від мети роботи. Так, наприклад, зелений та синій кольори впливають заспокійливо, а червоний і жовтогарячий – активізують. Треба враховувати особливості впливу кольорової гами під час навчального процесу. В цій же зоні слід розмістити й екран для проектора (телевізор). На хвилинках відпочинку можна застосовувати кольоротерапію [1] – перегляд зображень природних об'єктів різної кольорової гами (зелений – ліс, поле; синій – море, небо; червоний – квіти, фрукти тощо). Даний метод сприяє покращенню зору, емоційного стану дітей. Перегляд відеоряду доцільно супроводжувати музикою [1], звучання якої повинне бути на комфортному рівні.

Слухова сенсорна система є важливою складовою діяльності людини. Під час навчання та відпочинку слід уникати неприємних дітям звуків. Так, сигналом про початок (закінчення) роботи може бути слухання аудіозапису співу птахів, шуму моря тощо. Це є якісною заміною традиційному дзвінку. На уроках під час хвилинок відпочинку варто прослуховувати записи музики та звуків природи. Таким чином у штучне освітнє середовище вводиться природне. Певні уроки (природознавство, основи здоров'я, фізична культура тощо) доцільно проводити у природному середовищі (пришкільна територія), що активізує сенсорні системи, покращує роботу пізнавальних процесів, мислення.

Протягом уроку слід активно задіяти *рухову (кінестетичну)* та *дотикову (тактильну) сенсорні системи*. Навчальні матеріали повинні мати різноманітну фактуру, щоб учні могли їх вивчати не лише за допомогою зору, а й за допомогою дотику, що забезпечує активізацію пізнавальних процесів. Дітям також слід надавати можливість

вільно переміщуватися класом під час виконання певних видів роботи, що задовольняє потребу в руховій активності. Ефективним засобом для зниження рівня психічної напруги є гра з піском, доповненням до якого є "мініатюрні фігурки, природні матеріали" [6, 12]. У шкільному середовищі учням доцільно запропонувати для даної діяльності кінетичний пісок. Грати з ним можна як на перервах, так і з навчальною метою на певних етапах уроків природознавства, основ здоров'я тощо.

Нюхову та смакову сенсорні системи також варто задіяти під час роботи в екологічному освітньому середовищі. Доцільно застосувати предмети, що мають запах, смак або активізувати пам'ять та уяву дітей. Дівчаткам та хлопчикам можна запропонувати уявити, чим пахне те чи інше слово, явище, або яке воно на смак.

Дитиноцентроване екологічне освітнє середовище дає змогу учням працювати як у групі, так й індивідуально. У дітей формуються особистісні межі, позитивне ставлення, що є чинником для особистісного зростання. У даному середовищі активізація сенсорних систем відбувається природним шляхом. "Розвивальний ефект шкільного середовища забезпечується переважно його *індивідуалізацією* і *багатоваріантністю*, нерозривна єдність яких є однією із важливих для проектування освітнього простору тенденцій розвитку початкової освіти" [8, 436]. Екологічний підхід в організації освітнього простору допомагає дітям вільно взаємодіяти з навчальним середовищем, встановлювати соціальні зв'язки — забезпечує формування унікальної особистості.

Література

1. Герасименко К. В. Кольоротерапія як засіб корекції різних форм порушення зору / Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія / за ред. О.В.Гаврилова, В.І. Співака. — Вип. 5. — Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2014. — 306 с.
2. Концепція НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (оновлено). Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
3. Львовичкіна А. М. Основи екологічної психології: Навч. посіб. — К. : МАУП, 2004. — 136 с.
4. Модель психологічного забезпечення екологічності освітньої взаємодії в умовах дистанційного навчання / А. О. Застело // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. : Психологічні науки. — 2013. — Т. 2, Вип. 10. — С. 116–120.
5. Основи педагогічної ергономіки : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Н. Д. Карапузова, Є. А. Зімниця, В. М. Помогайбо — К. : Академвидав, 2012. — 192 с.
6. Піскова терапія: міражі піщаної педагогіки / Половіна О. А. // Дитячий садок. — 2012. — 33 (657). — С. 11–15.
7. Психологічні межі особистості та метод оцінки їх сформованості / Григор'єва О. В., Драпака А. В. // Медицинская психология. — т. 2. — № 4. — 2007. Режим доступу: <http://www.mps.kh.ua/archive/2007/4/2>
8. Тенденції моделювання освітнього простору в контексті розвитку початкової освіти у зарубіжних країнах / А. Д. Цимбалару // Педагогічна освіта: теорія і практика. — 2015. — Вип. 18. — С. 436–442.
9. Художньо-педагогічні принципи формування наочно-просторового середовища шкільного кабінету / Петров В. С., Зеленська Н. О. // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки. — 2009. — № 07 (170) Частина 2.

ПІВСТОЛІТТЯ РАЗОМ. ЯК ЦЕ БУЛО

Значення журналу "Початкова школа" у моєму професійному становленні

З журналом "Початкова школа" я познайомилася ще у далекі студентські роки. За рекомендацією викладача педагогіки Хмельницького педагогічного училища Бідюк Галини Іванівни я стала його постійним читачем та передплатником. Доводилося часто звертатися до часопису. Особливо мене цікавили рубрики "Методика і практика", "На допомогу молодому вчителю", "А я роблю так...". "Початкова школа" допомогла мені у написанні дипломної роботи. Звідти я черпала досвід інших учителів.

Згодом, коли я прийшла на роботу в школу, журнал став моєю настільною книгою. Я зверталася до нього за підтримкою та допомогою. Незамінними для мене були рубрики "Організація початкової освіти", "Школа і родина", "Творча лабораторія вчителя". Журнал допомагав складати календарні плани та розробки уроків і виховних заходів. Не раз зверталася за порадою і до "Юридичної консультації".

Час минав, у мене з'явився свій досвід, своя практика, свої напрацювання. Я вирішила поділитися цим з читачами часопису "Початкова школа". Як же я раділа, коли

на сторінках журналу був опублікований мій творчий доробок "Дидактичні ігри до уроків математики у 2 класі". Це дало поштовх для мого професійного становлення та зростання.

У своїй професійній діяльності щоразу звертаюся до poradника — журналу "Початкова школа". Читаю журнал регулярно, отримую допомогу в роботі та самовдосконаленні, черпаю нові ідеї, знайомлюся з нововведеннями, передовим досвідом учителів.

Від усієї душі хочу подякувати редакції журналу "Початкова школа" за величезну працю, за підтримку сучасного вчителя, за корисну інформацію для нас. Бажаю успіхів, здоров'я, багато років життя, безліч прихильників і передплатників.

Ольга ГОРБАТЮК,
вчитель початкових класів
Міцівецької ЗОШ І–ІІ ст.
Дунаєвецького р-ну Хмельницької обл.